

เอกสารเผยแพร่
เลขที่ อช. 6/2547

“การจัดทำงบการเงินรวม”

เอกสารฉบับนี้จัดทำโดย

และ

สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์
และตลาดหลักทรัพย์

สมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาต
แห่งประเทศไทย

เผยแพร่เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2547
เพื่อรับฟังความคิดเห็นจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
วันสุดท้ายของการแสดงความคิดเห็น 31 ธันวาคม 2547
ท่านสามารถ download เอกสารเผยแพร่ฉบับนี้ได้จาก www.sec.or.th

เอกสารฉบับนี้จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการจัดทำงานการเงินรวม และให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และผู้มีวิชาชีพด้านบัญชีหรือการเงิน ได้แสดงข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะต่อแนวคิดดังกล่าว ก่อนที่ สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ และสมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาต จะนำมากำหนดเป็นวิธีปฏิบัติทางบัญชี เพื่อใช้บังคับสำหรับบริษัทที่เสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชน ต่อไป

โปรดแจ้งข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะของท่าน กลับไปยัง

ฝ่ายกำกับบัญชีตลาดทุน

สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์

ชั้น 16 อาคารดิทีทแฮล์ม ทาวเวอร์ส บี 93/1

ถนนวิทยู แขวงลุมพินี เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330

หรือ

โทรสาร 0-2256-7755

หรือ

Email : oca@sec.or.th

วันสุดท้ายของการแสดงความคิดเห็น 31 ธันวาคม 2547

เอกสารรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับ “การจัดทำงบการเงินรวม”

วัตถุประสงค์ของการจัดทำงบการเงินรวม

การจัดทำงบการเงินรวม มีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงฐานะการเงินและผลการดำเนินงานของกลุ่มบริษัทใหญ่และบริษัทย่อยเสมือนว่าเป็นบริษัทเดียวกัน ซึ่งช่วยให้ผู้ใช้งบการเงินสามารถวิเคราะห์และประเมินได้ว่า ทรัพยากรของบริษัทที่ใช้ไปในการลงทุนหรือให้ความช่วยเหลือแก่บริษัทย่อย เกิดประโยชน์หรือมีความเสียหายที่จะกระทบต่อบริษัทหรือไม่เพียงใด งบการเงินรวมจึงมีประโยชน์ทั้งสำหรับผู้บริหารเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจจัดสรรทรัพยากรในการลงทุนหรือให้ความช่วยเหลือบริษัทย่อย รวมทั้งบริหารบริษัทย่อยให้ได้ประโยชน์สูงสุดแก่บริษัท ส่วนผู้ลงทุนก็ใช้งบการเงินรวมในการประเมินความสามารถของผู้บริหาร รวมทั้งใช้ในการตัดสินใจลงทุนในบริษัทนั้น

ประเด็นปัญหา

บริษัทใหญ่ได้นำบริษัทย่อยมาจัดทำงบการเงินรวม ครบทุกบริษัทแล้วหรือไม่?

มาตรฐานการบัญชีฉบับที่ 44 เรื่อง งบการเงินรวมและการบัญชีสำหรับเงินลงทุนในบริษัทย่อย กำหนดให้บริษัทใหญ่ต้องนำบริษัทย่อยซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุมมาจัดทำงบการเงินรวม และกำหนดว่า “การควบคุม” หมายถึงการมีอำนาจในการกำหนดนโยบายทางการเงินและการดำเนินงานของกิจการเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์จากกิจกรรมต่าง ๆ ของกิจการนั้น

ปัญหาที่พบบ่อย ๆ ก็คือผู้ปฏิบัติมักจะตีความว่า ที่มาของอำนาจในการควบคุมนั้น มาจากการที่บริษัทใหญ่ถือหุ้นเกิน 50% ของทุนชำระแล้วของบริษัทย่อยเท่านั้น เนื่องจาก ชัดเจนเข้าใจง่าย และไม่ต้องใช้ดุลยพินิจในการตัดสินใจ จนละเลยที่มาของอำนาจการควบคุมลักษณะอื่น เช่น การให้ความช่วยเหลือหรือสนับสนุนด้านการเงินอย่างมีนัยสำคัญ (เช่น ให้อำนาจกู้ยืมเงิน หรือค้ำประกัน) การทำสัญญาในลักษณะที่ให้อำนาจในการตัดสินใจ ให้ผลประโยชน์ หรือต้องเป็นผู้รับความเสี่ยง

การที่บริษัทใหญ่ไม่นำบริษัทที่อยู่ภายใต้การควบคุม มาจัดทำงบการเงินรวม จะทำให้งบการเงินขาดข้อมูลที่เป็นสาระสำคัญต่อการตัดสินใจ (เช่น สินทรัพย์ และหนี้สินของกิจการนั้น ซึ่งบริษัทมีส่วนได้เสียหรือต้องรับความเสี่ยงส่วนใหญ่) ซึ่งเป็นผลให้ผู้ใช้งบการเงินเข้าใจหรือสำคัญผิด เกี่ยวกับฐานะการเงินและผลการดำเนินงานที่แท้จริงของกลุ่มบริษัทได้

ข้อเสนอ

เพื่อความชัดเจนและลดการใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาว่ากรณีใดถือว่ามี “การควบคุม” อันจะทำให้บริษัทจดทะเบียนจัดทำงบการเงินรวมได้อย่างถูกต้อง ครบถ้วน และให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจของผู้ลงทุน สำนักงานคณะกรรมการ ก.ล.ต. และสมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย จึงมีแนวความคิดที่จะระบุลักษณะความสัมพันธ์ที่เป็นข้อบ่งชี้ถึง “การควบคุม” นอกเหนือจากการถือหุ้นเกิน 50% เพื่อให้บริษัทที่เสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชนและผู้สอบบัญชี ใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาจัดทำงบการเงินรวมต่อไป ดังนี้

1. หลักการและเหตุผล

จากนิยามของคำว่า “การควบคุม” ตามมาตรฐานการบัญชี สามารถอนุมานได้ว่าการควบคุม ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก คือ

- (1) ความสามารถที่จะกำหนด นโยบายการเงินและการดำเนินงาน ของกิจการ
- (2) ความสามารถที่จะใช้อำนาจเพื่อรักษา ปกป้อง หรือเพิ่มผลประโยชน์ที่

บริษัทจะได้รับจากกิจการ

(3) ความสามารถที่จะใช้อำนาจเพื่อจำกัดความเสี่ยงจากกิจการนั้นที่อาจกระทบต่อการดำเนินงานของบริษัท หรือเพิ่มภาระหนี้สินให้แก่บริษัท

ในสถานการณ์ทั่วไป เครื่องมือที่แสดงถึงการมีอำนาจควบคุม ก็คือ “หุ้น” กล่าวคือบุคคลที่ถือหุ้นข้างมากจะถือว่ามี การควบคุมกิจการนั้น อย่างไรก็ตาม มีหลายกรณี ซึ่งผู้ถือหุ้นข้างมากก็ไม่สามารถควบคุมกิจการได้ เนื่องจากมีการทำข้อตกลงหรือสัญญาต่าง ๆ ทำให้บริษัทอื่นสามารถควบคุมกิจการได้

ดังนั้น แม้บทการบัญชี จึงให้ถือหลัก “เนื้อหาสำคัญกว่ารูปแบบ” โดยกำหนดว่า ข้อมูลทางบัญชี ต้องบันทึกตามเนื้อหาและความเป็นจริงเชิงเศรษฐกิจ มิใช่ตามรูปแบบทางกฎหมาย หากโดยสภาพความเป็นจริงแล้ว ผู้ถือหุ้นข้างมากไม่มีอำนาจควบคุมกิจการ แต่บริษัท (ซึ่งถือหุ้นข้างน้อยหรือไม่ถือหุ้น) มีกลไกหรือเครื่องมืออื่นที่ทำให้บริษัทสามารถเข้าไปจัดการหรือใช้ทรัพย์สินของกิจการ เพื่อประโยชน์ของบริษัทได้ จะถือว่าบริษัท มีการควบคุมกิจการ และต้องนำกิจการนั้นมาจัดทำงบการเงินรวม

2. ข้อบ่งชี้ของ “การควบคุม”

ลักษณะความสัมพันธ์ที่เป็นข้อบ่งชี้ว่าบริษัทมี “การควบคุม” ในกิจการ แม้ว่าจะถือหุ้นกิจการนั้นไม่ถึง 50% ได้แก่

(1) บริษัทเป็นแหล่งเงินทุนส่วนใหญ่ของกิจการ

แม้ว่าบริษัทจะถือหุ้นในกิจการน้อยกว่า 50% หรือไม่ถือหุ้นเลย แต่หากบริษัทเป็นแหล่งเงินทุนส่วนใหญ่ของกิจการนั้น กล่าวคือ เมื่อรวมการลงทุนหรือการให้ความช่วยเหลือทางการเงินของบริษัทในกิจการ (ไม่ว่าจะเป็นการลงทุนในรูปของ หุ้น หุ้นกู้ เงินให้กู้ยืม การให้ credit ทางการค้า และการค้าประกันการกู้ยืมเงินของกิจการ) แล้วมีจำนวนเกิน 50% ของสินทรัพย์รวมของกิจการ (กรณีกิจการมีส่วนของผู้ถือหุ้นเป็นบวก) หรือเกิน 50% ของหนี้สินรวมของกิจการนั้น (กรณีกิจการมีส่วนของผู้ถือหุ้นเป็นลบ) โดยคำนวณจากตัวเลขที่ปรากฏในงบการเงินเฉพาะกิจการนั้น กรณีเช่นนี้ ถือว่าบริษัทมีอำนาจควบคุมกิจการและต้องนำกิจการนั้นมาจัดท่างบการเงินรวม

ทั้งนี้ ในการคำนวณสัดส่วนที่บริษัทให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่กิจการ ให้นำรวมการให้ความช่วยเหลือทางการเงิน ที่กระทำผ่านบริษัทย่อยของบริษัท ด้วย

เหตุผล การที่บริษัท ให้การสนับสนุนด้านการเงินแก่กิจการอย่างเป็นทางการเป็นสาระสำคัญ ในขณะที่ผู้ถือหุ้นส่วนใหญ่ที่เป็นเจ้าของไม่ให้เงินทุนแก่กิจการให้เพียงพอต่อการดำเนินงานได้ จนต้องพึ่งพิงเงินทุนจากบริษัท เป็นข้อบ่งชี้ว่าบริษัทมีอำนาจควบคุมและกำหนดทิศทางการดำเนินงานของกิจการได้ เพื่อที่จะควบคุมหรือป้องกันความเสี่ยงจากการที่กิจการนั้นดำเนินงานไปในทางที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์หรือเพิ่มความเสี่ยงให้แก่บริษัท

(2) บริษัทเป็นผู้รับผลเสียหายหรือความเสี่ยงส่วนใหญ่จากการดำเนินงานของกิจการ

แม้ว่าบริษัทจะถือหุ้นในกิจการน้อยกว่า 50% หรือไม่ถือหุ้นเลย แต่หากมีการทำข้อตกลงในลักษณะที่หากมีความเสียหายเกิดขึ้นกับกิจการ บริษัทต้องเป็นผู้รับความเสี่ยง เช่น ต้องชดเชยความเสียหายให้แก่ผู้มีส่วนได้เสียอื่น ๆ ของกิจการ กรณีเช่นนี้ถือว่าบริษัทมีอำนาจควบคุมกิจการและต้องนำกิจการนั้นมาจัดท่างบการเงินรวม

เหตุผล ผู้รับความเสี่ยงมากจะต้องพยายามให้ได้มาซึ่งอำนาจควบคุมกิจการ เพื่อจำกัดหรือลดความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นกับตน

3. ข้อยกเว้น

การให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่กิจการในลักษณะต่อไปนี้ ได้รับยกเว้น ไม่ต้องนำมาคำนวณสัดส่วนการให้ความช่วยเหลือทางการเงินที่เป็นข้อบ่งชี้ของ “การควบคุม” ตามข้อ 2

(1). การให้กู้ยืมเงิน หรือการออกหนังสือค้ำประกันการดำเนินงาน ให้แก่กิจการอื่น เป็นธุรกิจปกติของบริษัท (เช่น ธุรกิจสถาบันการเงิน)

(2). การให้ credit ทางการค้าที่เป็นไปตามเงื่อนไขการค้าปกติของอุตสาหกรรมนั้น

ในกรณีที่ ความสัมพันธ์ระหว่างบริษัทและกิจการอื่น เข้าลักษณะการมีอำนาจควบคุม ตามข้อบ่งชี้ในข้อ 2 และไม่เข้าข้อยกเว้นข้างต้น แต่บริษัทเห็นว่า ตนไม่มีการควบคุมกิจการนั้น

และหากนำกิจการนั้นมาจัดทำงานการเงิน จะทำให้งบการเงินรวมไม่สะท้อนภาพที่แท้จริงในการดำเนินงาน
ธุรกิจของบริษัท บริษัทต้องอธิบายข้อเท็จจริงที่เป็นเหตุให้บริษัทไม่มีอำนาจควบคุมกิจการนั้น และ
เปิดเผยธุรกรรมระหว่างบริษัทและกิจการนั้น ไว้ในงบการเงินของบริษัท

ตัวอย่างของการมีอำนาจควบคุม

ตัวอย่างที่ 1 ไม่ถือหุ้น แต่รับประกันหนี้สินทั้งหมด

บริษัท ก ไม่ได้ถือหุ้น บริษัท ข แต่บริษัท ก รับประกันเงินกู้ 100% ของบริษัท ข และ
บริษัท ข มีทุนจากส่วนของผู้ถือหุ้นไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน

ความเห็น

บริษัท ก ต้องนำบริษัท ข มาจัดทำงานการเงินรวม แม้ว่าไม่ได้ถือหุ้น เนื่องจาก บริษัท ก
มีความเสี่ยงจากการรับประกันหนี้สินของบริษัท ข

ตัวอย่างที่ 2 ถือหุ้นบางส่วน และรับประกันหนี้สินส่วนใหญ่

บริษัท ง ถือหุ้นโดยบริษัท ก บริษัท ข และบริษัท ค ในสัดส่วน 40% 30% และ 30%
ตามลำดับ และบริษัท ก มีการรับประกันเงินกู้ของบริษัท ง ประมาณ 75% ของเงินกู้ทั้งหมด

ความเห็น

บริษัท ก ต้องนำบริษัท ง มาจัดทำงานการเงินรวม เนื่องจาก บริษัท ก มีความเสี่ยงจาก
การดำเนินงานของบริษัท ง มากกว่าผู้ถือหุ้นอื่นของบริษัท ง

ตัวอย่างที่ 3 ขายหุ้นไปแล้ว แต่ยังมีเงินให้กู้และภาระค้ำประกันหนี้สิน ค้างอยู่จำนวนมาก

เดิม บริษัท ก ถือหุ้น 100% ในบริษัท ข และมีเงินให้กู้และค้ำประกันหนี้สินทั้งหมดของ
บริษัท ข

ต่อมาบริษัท ข มีผลขาดทุนจนเกินทุนชำระแล้ว บริษัท ก จึงขายหุ้น 51% ของบริษัท ข
ให้กับบุคคลอื่น ทำให้ถือหุ้นบริษัท ข ลดลงเหลือ 49% บริษัท ก จึงเลิกนำบริษัท ข มาจัดทำงานการเงิน
รวม

แต่ บริษัท ก ยังมีเงินให้กู้และภาระค้ำประกันหนี้สินของบริษัท ข ค้างอยู่ ซึ่งมีจำนวน
รวมกันเกิน 50% ของสินทรัพย์รวมของบริษัท ข โดยผู้ถือหุ้นใหม่ของบริษัท ข มิได้มีแผนเพิ่มทุนหรือ
แผนการดำเนินงานใด ๆ ที่จะชำระภาระหนี้สินหรือฟื้นฟูกิจการของบริษัท ข

ความเห็น

บริษัท ก ต้องนำบริษัท ข มาจัดทำงานการเงินรวม แม้จะถือหุ้นน้อยกว่า 50% เนื่องจาก
บริษัท ก ยังคงรับความเสี่ยงส่วนใหญ่จากการดำเนินงานของบริษัท ข

ตัวอย่างที่ 4 ขายหุ้นทั้งหมด เปลี่ยนเป็นลูกหนี้ค่าหุ้นแทน

เดิม บริษัท ก ถือหุ้น 100% ในบริษัท ข

ต่อมา บริษัท ก ขายหุ้นทั้งหมดของบริษัท ข ให้แก่บริษัทย่อยของบริษัท ข. โดยยังไม่ได้รับชำระค่าหุ้น แต่บริษัท ก ไม่นำบริษัท ข มาจัดท่างบการเงินรวม

และเนื่องจากบริษัทย่อยของบริษัท ข มีผลการดำเนินงานขาดทุนจำนวนมาก บริษัท ก จึงตั้งค่าเพื่อหนี้สงสัยจะสูญทั้งจำนวนสำหรับ ลูกหนี้ค่าหุ้น

ความเห็น

บริษัท ก ต้องนำบริษัท ข มาจัดท่างบการเงินรวม เช่นเดิม เนื่องจากบริษัทย่อยของบริษัท ข ไม่มีความสามารถชำระค่าหุ้นได้ บริษัท ก จึงยังคงรับความเสี่ยงส่วนใหญ่ จากการดำเนินงานของบริษัท ข และบริษัทย่อยของบริษัท ข

ตัวอย่างที่ 5 เป็นเจ้าหนี้รายใหญ่และรายเดียว

บริษัท ก ถือหุ้น 16% ในบริษัท ข

บริษัท ก ขายสินค้าทั้งหมดผ่านบริษัท ข และบริษัท ข ก็ขายสินค้าของบริษัท ก เพียงอย่างเดียว

บริษัท ข มีทุนชำระแล้วเพียง 1 แสนบาท ซึ่งไม่เพียงพอสำหรับค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน แต่บริษัท ข ได้รับเงินทุนจากบริษัท ก ในรูปเจ้าหนี้การค้า ทำให้บริษัท ข สามารถดำเนินธุรกิจต่อไปได้

ความเห็น

บริษัท ก ต้องนำบริษัท ข มาจัดท่างบการเงินรวม แม้จะถือหุ้นเพียงเล็กน้อย เนื่องจากบริษัท ก ได้รับผลประโยชน์และความเสี่ยงส่วนใหญ่ จากการดำเนินงานของบริษัท ข จึงสามารถควบคุมการดำเนินงานของบริษัท ข ได้

การดำเนินการต่อไป

หากท่านมีข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติมประการใด ต่อข้อเสนอข้างต้น ท่านสามารถส่งความเห็นของท่านมาได้ ที่ ฝ่ายกำกับบัญชีตลาดทุน สำนักงานคณะกรรมการ ก.ล.ด. ชั้น 16 อาคารดิทีแฮล์ม ทาวเวอร์ส บี 93/1 ถนนวิฑู แขวงลุมพินี เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330 หรือ โทรสาร 0-2256-7755 หรือ e-mail: oca@sec.or.th ภายในวันศุกร์ที่ 31 ธันวาคม 2547

เมื่อพ้นกำหนดระยะเวลาดังกล่าว สำนักงานคณะกรรมการ ก.ล.ด. จะนำข้อคิดเห็นที่ได้รับไปพิจารณาร่วมกับสมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย เพื่อกำหนดวิธีปฏิบัติทางบัญชีสำหรับการจัดท่างบการเงิน เพื่อให้บริษัทที่เสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชน และผู้สอบบัญชี ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติต่อไป

เปรียบเทียบผลของการจัดทำงานการเงินรวม และไม่จัดทำงานการเงินรวม

ตัวอย่าง บริษัท ก ถือหุ้น บริษัท ข 10% (1 ล้านบาท) ให้กู้ยืมเงินแก่บริษัท ข (90 ล้านบาท) และ
ค้ำประกันเงินกู้ของบริษัท ข (10 ล้านบาท)

งบดุลบริษัท ก			
หุ้นบริษัท ข	1	หนี้สิน	100
เงินให้กู้บริษัท ข	90	ทุน	50
สินทรัพย์อื่น	69	กำไรระหว่างปี 10	60
	160		160

งบดุลบริษัท ข			
สินทรัพย์อื่น	85	เงินกู้จากบริษัท ก	90
		หนี้สินอื่น	10
		ทุน	10
		ขาดทุน (25)	(15)
	85		85

หากบริษัท ก บันทึกเงินลงทุนในหุ้นบริษัท ข ด้วยวิธีราคาทุน

งบดุลบริษัท ก			
หุ้นบริษัท ข	1	หนี้สิน	100
เงินให้กู้บริษัท ข	90	ทุน	50
สินทรัพย์อื่น	69	กำไรระหว่างปี 10	60
	160		160

D/E = 1.67 เท่า

งบกำไรขาดทุน บริษัท ก	
กำไรสุทธิ	10

หากบริษัท ก นำงบการเงินของบริษัท ข มาจัดทำงานการเงินรวม

งบดุลรวมบริษัท ก และบริษัท ข			
หุ้นบริษัทย่อย ข	0	หนี้สิน	110
เงินให้กู้บริษัทย่อย ข	0	ส่วนผู้ถือหุ้น	
สินทรัพย์อื่น (69+85)	154	- ทุน-บริษัทแม่ ก 50	
		- กำไร 7.5	
		- Minortity (13.5)	44
		(ทุน 9 หัก ขาดทุน 22.5)	
	154		154

D/E = 2.5 เท่า

งบกำไรขาดทุนรวมบริษัท ก และบริษัท ข	
กำไรสุทธิบริษัทแม่ ก	10
ขาดทุนสุทธิบริษัทย่อย ข	(25)
รวม	(15)
<u>บวก</u> ขาดทุนส่วนของ minority	
(90% * ขาดทุน 25)	<u>22.5</u>
กำไรขาดทุนรวม	<u>7.5</u>